

de voorbeelden werken. Dát is *theopolitiek*. Jezus schetst hier een zeer actuele „Realutopie” waarvoor je volgens Jezus' eigen woorden „zacht als een duif en slim als een slang” moet zijn. Jezus eist niet dat wij het bestaan van vijandschap, van misstanden ontkennen. Dat zijn feiten voor hem. Maar in plaats van de vijand te „verduivelen” moeten beide partijen vermenseelijken.

Lapide wees er trouwens op dat Jezus niet spreekt over vijanden' maar over „haters”. Een subtiel verschil, maar toch wel belangrijk: „vijand” is een statisch begrip, een stempel dat op de tegenstander is gedrukt waar hij niet meer van af kan. „Maar een *hater* is iemand die jou gisteren haatte, die jou vandaag nog haat, maar morgen misschien niet meer”.

Lapides tweede citaat uit de Bergrede was een eveneens bekende passage: „*Gij hebt gehoord dat er gezegd is: Oog om oog en tand om tand. Maar ik zeg u de boze niet te weerstaan, doch wie u een slag geeft op de rechterwang, keert hem ook de andere toe (...)*”.

Gaat het hier om zelfvernedering? Althans, volgens Lapide. Zelfloosheid bestaat niet: „Een zelfloos iemand is

## „Jezus kan als Jood iets dergelijks nooit hebben gezegd”

rijp voor het gekkenhuis. Zelfliefde en naastenliefde moeten juist versmelten: „Heb je naaste lief *als jezelf*” staat niet voor niets in de bijbel”.

Is het dan een oproep tot een ethisch pacifisme? Pinchas Lapide: „Dat lijkt onwaarschijnlijk: Jezus had zelf gewelddadige militanten in zijn gevolg (Simon de Zeloot, Judas Iskariot, aanhangers van twee gewelddadige politieke verzetsbewegingen, naast Jacobus en Johannes Boanerges, „zonen des donders” dat waarschijnlijk de gevoelswaarde van „terroristen” had) en riep zelf kort vóór zijn gevangenneming op tot gewapend verzet: „Wie geen beurs of reiszak heeft, hij verkope zijn mantel en kope een zwaard” waarop Jezus' leerlingen twee zwaarden brengen. Jezus geeft, al is het slechts met twee zwaarden, de voorkeur aan zelfverdediging. Hij kan dus geen radikaal pacifist geweest zijn. Terzijde: al op het *dragen* van zwaarden stond volgens de Romeinse wet-

## Jezus geen radicaal pacifist?

ten de doodstraf door kruisiging. Ook Paulus vervloekt een hoge Romeinse overheidsbeambte die hem slaat - en een belangrijk christelijk denker als Bonhoeffer vond het geoorloofd om een aanslag op Hitler te plegen: geweld gebruiken om groter geweld in te dammen.”

Wat bedoelde Jezus dan wel? Lapide: „Jezus roept hier op tot symbolische geweldloosheid die hij wil ommunten tot politieke macht, zoals Martin Luther King en Ghandi deden - en ook de joden zelf in Jezus' tijd”. Lapide vertelde over zo'n unieke joodse actie van geweldloos verzet in Jezus' dagen. In het jaar 26 benoemden de Romeinen Pontius Pilatus tot stadhouder over het joodse gebied. Om de joden te provoceren, liet hij in de nacht voor zijn officiële intrede in Jeruzalem keizerbeelden de stad binnensmokkelen om deze de volgende dag tijdens zijn rijtoer te tonen. Dat was tegen de „herenafpraak” die tussen Rome en Jeruzalem bestond om de joden zo min mogelijk met heidense kultussen lastig te vallen.

De volkswoede over de keizerbeelden was hevig. Een grote demonstratie naar Caesarea, Pilatus' residentie, werd georganiseerd.

Toen Pilatus weigerde de demonstranten te woord te staan, bleef de menigte vijf dagen en vijf nachten bivakkeren voor het paleis. Pilatus kreeg daar genoeg van en stelde voor in het plaatselijke stadion een „volkskongres” te houden waar de zaak openlijk uitgepraat zou mogen worden.

Toen het stadion was volgestroomd, liet Pilatus de menigte door soldaten insluiten en beval deze allen ter dood te brengen. De joden wierpen zich daarop op de grond, ontblootten hun hals als teken van bereidheid door het zwaard gedood te worden voor deze zaak. Een verbouweneerde Pilatus liet terstond zijn soldaten inrukken en zelfs de keizerbeelden uit Jeruzalem weghalen.

Pinchas Lapide: „Als de joden deze lijn hadden weten vast te houden en ook Jezus' advies hadden opgevolgd, was het bloedbad van het jaar 70 niet nodig geweest” (De Romeinen wisten toen na vier jaar Joodse Revolutie eindelijk Jeruzalem weer in handen te krijgen - FS).

Ook in deze tweede passage uit de Bergrede zijn weer op onzorgvuldige wijze aanhalingen uit het Oude Testament geplaatst, zo betoogde Lapide.

„Oog om oog, tand om tand” is zó aangehaald dat het op een vrijbrief in wraaknemen lijkt, maar dat is juist het tegendeel van wat de tekst in Exodus bedoelt: „Jezus kende ongetwijfeld zijn bijbel beter dan de Griekse redakteur”, stelde Lapide lakoniek vast.

En dan het beroemde, zo niet beruchte „Weersta de boze niet”, een tekst die heel wat verwarring heeft gesticht, ondermeer in de oorlog toen mensen op grond van deze tekst meenden niet in het verzet te mogen gaan. Lapide: „Wat wordt ons hier voorgesteld? Moeten we werkeloos toekijken bij het onrecht dat om ons heen geschiedt? Vervallen in zwijgende lijdzaamheid? Zoals de tekst er nu staat, roept hij op tot vrede, maar dan de vrede van het kerkhof. Jezus kan dit niet gezegd hebben. Voor „*weerstand*” bestaat in de taal waarin Jezus sprak geen vergelijkbaar woord. De vijand niet weerstaan zou trouwens de vijand niet helpen en dát is wat Jezus met zijn „ontvijandingsstrategie” nu juist vóórstaat. De vijand zou met deze tekst juist ongestraft kunnen doorgaan met zijn daden. De lijdzaamheid die men uit deze tekst konkludeert past niet in de geest van het Nieuwe Testament. Ook Paulus schrijft: „Overwin het boze door het goede”, aldus Lapide.

Wat zou Jezus wél gezegd kunnen hebben? Pinchas Lapide: „Daar Jezus telkens teruggrijpt op verzen uit de joodse bijbel, ligt het voor de hand ook hier te denken aan een citaat. 't Meest in aanmerking komt dan vers 8 van psalm 37 - deze psalm en psalm 36 blijken steeds weer een belangrijke inspiratiebron van Jezus te zijn - waarin staat: „*Wedijver niet in het doen van onrecht*” dat je ook kunt lezen als „*Wedijver niet met de boze*”. De Griekse redakteur van het Mattheusevangelie moet deze tekst verkeerd hebben gelezen waardoor wij het nu moeten stellen met een ongelukkige weergeving van Jezus' bedoeling”.

Die bedoeling kan Lapide ten slotte zó onder woorden brengen: „Jezus' strategie voor het doorbreken van de eeuwige cirkel van vijandschap is: **wees groter dan je vijand**. Neem de riskante en eenzijdige stap je vijand niet meer als vijand te zien maar als een naaste om lief te hebben als jezelf. Dat wil zeggen: geen zoetigheid, geen onnatuurlijke gevoelens voor je vijand zitten kweken, maar beseffen dat je vijand ondanks zijn uiterlijke indrukwekkendheid net zo angstig en kleinhartig is als jij bent. Juist *beider* vijandschap houdt de vijandschap in stand, maar een *eenzijdige* vijandschap sterft een onnatuurlijke dood”. □